

"Oleellista on kuitenkin löytää jokaiselle nuorelle mahdollisimman sopiva paikka"

Ohjausalan ammattilaisten on syytä korostaa opiskelijoiden ja muiden asiakkaiden asiaa palveluja kehitettäessä. Organisaatiokeskeisyydestä, laatikoista ja ympyröistä tulisi siirtyä asiakkaiden tarpeiden mukaiseen työskentelyyn – ja tarpeet ovat jatkuvassa muutoksessa, toteaa opetusneuvos Juhani Pirttiniemi Opetushallituksesta.

Opetusneuvos Juhani Pirttiniemi on ollut mukana kehittämässä ammatillisen koulutuksen opinto-ohjausta eri tehtävissä yli kolmen vuosikymmenen ajan. Pirttiniemen mukaan ohjauksen tulemiselle ammatilliseen koulutukseen ja lukioihin 1980-luvun alussa oli voimakas koulutuspoliittinen tahtotila. Kun peruskoulu-uudistuksessa taattiin kaikille suomalaiset tasa-arvoiset opiskelumahdoli-

suudet 16 ikävuoteen saakka, niin keskiasteen uudistuksessa tähän luotiin jatkoksi mahdollisuus edetä myös korkeakouluopintoihin. Keskiasteen uudistuksen yhteydessä, kuten aiemmin peruskouluisa, oppilaitoksiin tuotiin oppilaanohjaus/opinto-ohjaus, jossa vuonna 1984 vahvistetun opetussuunnitelman mukaan opiskelijat nähtiin objektien sijaan oman toimintansa subjekteina.

– Ohjauksen tuleminen ammatilliseen koulutukseen oli niin uusi asia, ettei sitä juuri vastustettu. Osittain tämä johtui myös siitä, että ammatillinen koulutus muuttui kolmevuotiseksi – opettajien tunnit eivät olleet vaarassa.

Silloinen Ammattikasvatushallitus ohjasi ja tuki uudistusta osoittamalla rahoitusta oppilaanohjaajien peruskoulutukseen. Yleensä koulutukseen hakeuduttiin kiinnostuksesta tähän uuteen työhön, mutta osa oppilaitoksista ohjasi koulutukseen myös sellaisia opettajia, joiden tunnit olivat uudistuksessa jostain syystä vähenevässä. Pirttiniemen mukaan alueellinen ohjausalan yhteistyö on kehittynyt asteittain kolmen vuosikymmenen aikana.

– Kolmenkymmenen vuoden aikana vaihteittain kehittynyt eri oppilaitosmuotojen yhteistyö on mahdollistanut hyvät siirtymät oppilaitoksesta toiseen. Koulutustakuun toteutuminen on käytännössä monilla seuduilla saavutettu jo yli kymmenen vuotta sitten. Loistavia verkostoja ja hienoa yhteistyötä!

Pirttiniemi toteaa, että lähtökuopissaan oleva ammatillisen koulutuksen reformi nostaa monia kysymyksiä. Kyetäänkö siinä vastaamaan kaikkien opiskelijoiden opetukselliseen ja ohjaukselliseen tarpeeseen? Uudistusta edeltäneet ammatillisen koulutuksen määrärahaliekkaukset ovat vakavasti haavoittaneet koulutusta. Reformia on edeltänyt jo muutaman vuoden ajanjakso, jolloin ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat vähentäneet ns. lähiopetusta, ja käytännössä opiskelijoiden saaman opetuksen ja ohjauksen määrä on laskenut. Esimerkiksi vuonna 2015 Opetushallituksen toteuttaman kyselyn mukaan tietyillä koulutusaloilla kolmannes opiskelijoista piti opiskelutahtia aivan liian löysänä. Lisäksi ammatillisen koulu-

tuksen aloittavista nuorista noin 20 prosenttia tarvitsee huomattavaa henkilökohtaista tukea, ja kymmenisen prosenttia tarvitsee erityistä tukea.

– Taloudellisten säästöjen saavuttaminen ja opintojen henkilökohtaistaminen ilman heitteillejätön vaaraa on vaikea yhtälö.

Nuorten sujuva siirtyminen työelämään, koulutussopimukseen, oppisopimukseen tai muuhun työssäoppimiseen edellyttää työpaikoilta ohjauksen huomattavaa tehostamista. Pirttiniemi on huolissaan ammattikoulutuksen keskeyttämismäärien kasvusta, ellei opiskelun ja työssäoppimisen ohjausta kyetä toteuttamaan tavoitteiden mukaisesti. Hän toivoo, että kasvatusvastuu ja ns. välineaineiden riittävä opiskelu olisi turvattu täysi-ikäisyyteen asti. Samalla ammatillisen koulutuksen reformia käynnistettäessä olisi tullut paneutua koko toisen asteen koulutuksen kokonaisuuteen ja sitä kautta urapolkujen eteenpäin viemiseen. Nykyinen työelämä ei ole enää jakautunut yleissivistävään (akateemiseen) ja ammatilliseen maailmaan.

– Tarvitaan monenlaisia tietoja ja taitoja toiselta asteelta eteenpäin suunniteltaessa. Nyt riippuu ammatillisen koulutuksen järjestäjästä, miten yleissivistävien lisäopintojen toteutus järjestetään – vai järjestetäänkö ollenkaan.

Suomessa alueellinen ohjausverkosto toimii Pirttiniemen näkemyksen mukaan pääosin hyvin, ja opinto-ohjauksella on merkitystä alueen taloudelliselle kehitykselle. Peruskoulun päättävät nuoret sijoituvat jatkokoulutukseen lähes poikkeuksetta muutaman kymmenen kilometrin säteelle, vaikka harveneva kouluverkosto luokin uusia tilanteita. Myöskään aikuisilla (joilla ei ole tavoitteena korkeakoulu-

tus) ei ole kovin suurta innokkuutta siirtä kauaksi vakiintuneilta asuinsijoiltaan. Poikkeuksena on pääkaupunkiseutu, jossa liikkuvuutta selittävät suuremmat opiskelijamäärät ja suurten kuntien välillä tapahtuvat siirtymät. Viime vuosina maahanmuuttajien määrän lisääntyminen on luonut pääkaupunkiseudulla uusia ohjauksellisia haasteita, joihin ei ole osattu ajoissa luoda työelämään johtavia koulutusvaihtoehtoja. Tämän takia alueelliset opinto-ohjauksen verkostot ovat tärkeitä. Oppilaat ja opiskelijat eivät ole numeroita, vaan jokaisella heillä on oma polkunsä, joihin tämä verkosto voi antaa oman ohjauspanoksensa. Lisäksi huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan neuvotella mahdollisimman hyviä ratkaisuja oppilaille peruskoulusta eteenpäin.

Suurin ongelma on koulutuksesta puotavien opiskelijoiden seuranta ja jatko-ohjaus, Pirttiniemi täsmentää. Opiskelijoiden mahdollisuudet urasuunnittelutaitojen kehittymiseen ovat edelleenkin suurelta osin kiinni opettajista ja opinto-ohjaajista – ja heidän suhteistaan työelämään ja sen kehittymissuuntiin. Hänen mielestään kuntien vastuuta tässä työssä tulisi edelleen korostaa – yhteistyössä koulutuksen järjestäjien, ohjaamoiden, etisvän nuorisotyön sekä sosiaalityön kanssa. Ohjaamoiden vakiinnuttaminen edellyttää yhteisesti vahvistettuja laatuksiteereitä - ohjaamoissa tulee työskennellä monipuolisesti osaavia ohjauksen asiantuntijoita. Samalla on syytä pitää mielessä liikkuvat ja jalkautuvat ohjauspalvelut.

– Kaikki koulutuksen ulkopuolelle jääneet eivät halua lähteä ”mihinkään toimistoon”. Oleellista on kuitenkin löytää jokaiselle nuorelle mahdollisimman sopiva paikka – olisipa se joustava opiskelu, työharjoittelu tai työpaja. Paikkojen löytäminen edellyttää hyvää ohjausyhteistyötä

tä ja hyvää valtakunnallista ja kunnallista politiikkaa.

Koulutuksen järjestäjän vahvistama monialainen ohjaussuunnitelma on edellytys kattavalle ja laadukkaalle ohjaustyölle. Siinä tulee näkyä koulutuksen järjestäjän vastuullisuus koko ikäluokan/kaikkien aikuisten kouluttamisesta sekä opettajien sitouttamisesta jatkuvaan koulutukseen ja ohjauksellisen työotteen opiskeluun. Johdon näkemys ohjauksen tärkeydestä heijastuu tässä asiakirjassa. Koulutuksen tuloksellisuuden vaatimus lisää ohjauksen laadun merkitystä.

Opetushallinto on edelleenkin kohdistamassa rahoitusta opettajien koulutukseen. Ongelmana menneiltä vuosilta on ollut se, etteivät kaikki opettajat ole halunneet työelämään päivittämään osaamistaan. Ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden kannalta hyvin oleellista on se, miten koulutuksen järjestäjät kykenevät kouluttamaan henkilöstöään – työelämän edellyttämien muutosten paineessa.

– Oppilaitoksen puitteet ja laitteet ovat tärkeitä opiskelijoille, mutta ammattilaisten osaaminen ja kyky tulla opiskelijoiden kanssa toimeen ratkaisee kuitenkin pelin. Palkintona on työ- tai jatko-opiskelupaikka. Viime vuosien aikana ammatillisen koulutuksen opettajien keskimääräiset palkat ovat tuntimäärien pienentyessä laskeneet. Nyt olisi porkkanoiden jakamisen aika!

*Raimo Vuorinen ja
Maarit Virolainen*

Resumé

Juhani Pirttiniemi on Virroilla vuonna 1951 syntynyt Opetushallituksen ylitar-
kastaja ja opetusneuvos (1991-). Polku kohti Opetushallitusta alkoi valokuvaukses-
ta: ”Olen valokuvaamossa kasvanut ja valokuvan teon taidon aikoinaan äidin ja iso-
äidin perintönä omaksunut.” Elämänpolku eteni historian opintojen kautta (Oulun
yliopisto, Huk 1975, KM 1978, Aineenopettaja-opinnot 1976-77), opetustehtäviin:
tuntiopettajaksi Oulun yhteislyseossa ja Oulun lyseossa sekä yleisaineiden opettajaksi
Pohjois-Pohjanmaan keskusammattikoulussa (Oulussa 1975 alkaen). Sieltä Pirttiniemi
jatko edelleen ammattivalinnan yhdysopettajaksi valtion keskusammattikouluun,
sekä opinto-ohjaajaksi (vuonna 1984). Pirttiniemi valmistui opinto-ohjaajaksi Jyväskylän
yliopistosta 1983-84. Hän on ollut yksi Suomen ensimmäisistä päätoimisista am-
mattioppilaitosten opinto-ohjaajista, ja toimi vuonna 1988 läänin oppilaanohjaajana
tuolloin meneillään olleessa neljän läänin kokeilussa. Vuonna 1989 Pirttiniemi siirtyi
Ammattikasvatushallitukseen suunnittelijaksi ja jatkoi sieltä Opetushallitukseen ylitar-
kastajaksi ja opetusneuvokseksi vuonna 1991.

Pirttiniemi on toiminut Opetushallituksessa ohjaus- ja menetelmäyksikön ja
ESR-yksikön päällikkönä, sekä kymmenen vuotta Opetushallituksen johtokunnan jä-
senenä. Opetushallituksessa hänen työtehtävänsä ovat painottuneet erityisesti amma-
tillisessa koulutuksessa opiskelevien ohjauksen ja hyvinvoinnin kehittämiseen, mutta
myös eri oppilaitosmuotojen yhteistyöhön liittyviin hankkeisiin. Hän on myös opis-
kellut työuran ohessa ensin kasvatustieteiden lisensiaatiksi (Oulun yliopisto 1994), se-
kä väitellyt edelleen kasvatustieteiden tohtoriksi Helsingin yliopistossa 2000. Väitös-
kirjan aiheena oli: ”Koulukokemukset ja koulutusratkaisut. Peruskoulun vaikuttavuus-
den tarkastelu oppilasnäkökulmasta.”

Pirttiniemen merkittävimmät siirty-
mät Opetushallituksen päätyöstä ovat ol-
leet toiminta S. ja A. Bovalliuksen sääti-
ön (ammatillisen erityisopetuksen koulu-
tuksen järjestäjä) hallituksen puheenjoh-
tajana 2005-, ja toimitusjohtajana vuosi-
na 2014-15, sekä Namibian koulutuksen
kehittämisen konsultointi vuodesta 2007
alkaen. Jälkimmäisessä kohteena on ollut
erityisesti ammatillinen koulutus ja opet-
tajakoulutus.

